

Scientific Journal

VIRTUS

#51, February, 2021
published since 2014

2021

ISSN 2410-4388 (Print)
ISSN 2415-3133 (Online)

Scientific Journal *Virtus*
Issue # 51, February, 2021
Published since 2014

*Recommended for publication by the Council of
NGO "Sobornist" (the proceedings No.6, February 26, 2021).*

Founder: Scientific public organization
"Sobornist" (Ukraine).

Publisher: Center of Modern Pedagogy "Learning
Without Borders" (Canada).

Partners:

- + Volodymyr Dahl East-Ukrainian National University (Ukraine);
- + Lugansk Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Education (Ukraine);
- + Zhytomyr Ivan Franko State University (Ukraine);
- + SE «Lugansk State Medical University» (Ukraine);
- + Consortium for Enhancement of Ukrainian Management Education (Ukraine);
- + Baku Islamic University (Azerbaijan);
- + University of Zielona Góra (Poland);
- + Center of Modern Pedagogy "Learning Without Borders" (Canada).

Virtui: Scientific Journal / Editor-in-
Chief M.A. Zhurba – February # 51,
2021. – 153 p.

Editor-in-Chief:

Zhurba M.A., Ph.D., professor, Head of the scientific public organization "Sobornist" (Ukraine).

Deputy Editor-in-Chief:

Kuzmichenko I.O., Ph.D., associate professor, Head of the Department of Humanities of SE «Lugansk State Medical University» (Ukraine);

Talishinski E.B., Ph.D., associate professor, Head of the Department of Public Disciplines of the Baku Islamic University (Azerbaijan);

Starichenko E.V., Head of Analytical Department of the scientific public organization "Sobornist" (Ukraine).

Mainhandling Editor:

Kravchenko Yu.V., Manager on international cooperation of the scientific public organization "Sobornist" (Ukraine).

Journal Indexing:

✓ **Google Scholar** is a freely accessible web search engine that indexes the full text or metadata of scholarly literature across an array of publishing formats and disciplines. The Google Scholar index includes most peer-reviewed online academic journals and books, conference papers, theses and dissertations, preprints, abstracts, technical reports, and other scholarly literature, including court opinions and patents.

✓ **Scientific Indexing Services (SIS) (USA)** is academic database which provides evaluation of prestigiousness of journals. The evaluation is carried out by considering the factors like paper originality, citation, editorial quality, and regularity & international presence.

✓ **Citefactor (USA)** is a service that provides access to quality controlled Open Access Journals. The Directory indexing of journal aims to be comprehensive and cover all open access scientific and scholarly journals that use an appropriate quality control system, and it will not be limited to particular languages or subject areas.

✓ **ResearchBib** is open access with high standard indexing database for researchers and publishers. Research Bible may freely index journals, research papers, call for papers, research position.

✓ **Scientific Journal Impact Factor (SJIFactor)** is an international, recognized platform for promoting scientific achievements, as well as supporting publishers and scientific communities interested in state-of-the art research activities in innovation and applied science areas.

Journal «Virtus» has been positively evaluated in the SJIF Journal Master List evaluation process. **SJIFactor = 5,883.**

✓ **Directory of Research Journal Indexing (DRJI)** is to increase the visibility and ease of use of open access scientific and scholarly journals thereby promoting their increased usage and impact. DRJI supply champion has access to global-renowned content in all discipline areas including magazine and journal articles. DRJI advocate, educate, and provide the central resource for indexing.

✓ **International Innovative Journal Impact Factor (IIJIF)** – academic database was organized with the aim of creating an open platform for scientific research around the world. IIJIF provides the necessary communication of scholars, editors, publishers and conference organizers, through its exclusive services: provides indexing of scientific journals (calculates the impact factor), forms a list of national/international conferences and journals.

✓ **InfoBase Index** is a comprehensive, multipurpose database covering scholarly literature from all over the world. InfoBase Index holds indexed records from active, authoritative journals. Most of the journal titles are peer-reviewed, with new journal titles being added to the collection regularly. **IBI Factor** for the journal „Virtus” is **2.5.**

**Certificate of Mass Media Registration:
KB № 21060-10860P from 24.11.2014 p.**

Journal Editorial Staff Contact Information.

e-mail: virtustoday@gmail.com

website: <http://virtus.conference-ukraine.com.ua>

© Authors of the Articles, 2021.

© Scientific Journal «Virtus», 2021.

Editorial Board:

Aliyeva S.I., Ph.D., professor, Institute of History National Academy of Sciences of Azerbaijan (Azerbaijan).

Aliyeva S.N., Ph.D., associate professor, Baku State University (Azerbaijan).

Aliyeva Y.N., Ph.D., associate professor, Baku State University (Azerbaijan).

Aliyev M.N., Ph.D., professor, Baku State University (Azerbaijan).

Arslan C.H., Ph.D., professor, Necmettin Erbakan University (Turkey).

Bohonkova J.A., Ph.D., professor, Volodymyr Dahl East-Ukrainian National University (Ukraine).

Chyzhova O.M., Ph.D., professor, National Pedagogical Dragomanov University (Ukraine).

Ciftci S.S., Ph.D., associate professor, Necmettin Erbakan University (Turkey).

De Serio B., Ph.D., professor, University of Foggia President of AIM (Italy).

Dombi-Fáy A., prof. dr., CSc, PhD, dr. hab., Professor of Pedagogy, Faculty of Education Hungary, Szeged University "Juhász Gyula" (Hungary).

Drachuk O.P., Ph.D., associate professor, National Pirogov Memorial Medical University, Vinnytsya (Ukraine).

Fóris-Ferenczi R., Ph.D., associate professor, Docent, Vice-dean, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Department of Applied Psychology of the Babeş-Bolyai University (Romania).

Hamarta E.S., Ph.D., professor, Necmettin Erbakan University (Turkey).

Jovanovic P., Ph.D., professor, University of the town of Nish (Serbia).

Kalko I.V., Ph.D., associate professor, Luhansk Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Education (Ukraine).

Karabacak N.N., Ph.D., associate professor, Recep Tayyip Erdogan University (Turkey).

Karlovitz Já.T., Ph.D., associate professor, Óbuda University (Hungary).

Kasyanova O.V., Ph.D., associate professor, Luhansk Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Education (Ukraine).

Kasyanova V.A., Ph.D., associate professor, Institute of Chemical Technologies Volodymyr Dahl East-Ukrainian National University (Ukraine).

Komarevtseva I.A., Ph.D., professor, SE «Lugansk State Medical University» (Ukraine).

Korotkova E.A., Ph.D., associate professor, Luhansk Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Education (Ukraine).

Kravchuk O.O., Ph.D., professor, Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute (Ukraine).

Mennell S., Ph.D., professor, University College Dublin (Ireland).

Mihailovic S., Ph.D., professor, Institute of Serbian Culture Pristina-Leposavic (Serbia).

Moskalyova L.Yu., Ph.D., professor Melitopol Bogdan Khmelnytsky State University (Ukraine).

Okulicz-Kozaryn W., dr.hab., MBA, Member of the International Scientific Association of Economists and Jurists "Consilium" (Switzerland).

Pagava O.V., Ph.D., associate professor, Luhansk Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Education (Ukraine).

Parlar Ali, PhD in Pharmacology, Assistant Professor, Medical Faculty, Department of Pharmacology, Adiyaman University (Turkey).

Pashayeva A.N., Ph.D., senior researcher at the Philosophy Institute of NA of AR, Baku (Azerbaijan).

Polishchuk O.P., Ph.D., professor, Zhytomyr Ivan Franko State University (Ukraine).

Polovyi M.A., Ph.D. in History, D.Sc. in Political Science, professor, Vasyl' Stus Donetsk National University (Ukraine).

Potapenko E.V., Ph.D., professor, Volodymyr Dahl East Ukrainian National University (Ukraine).

Sapenko R., Ph.D., professor, Zielonogorski University (Poland).

Semaniuk V.Z., D.Sc., Associate Professor, West Ukrainian National University (Ukraine).

Shpak D.O., Ph.D., associate professor, Mykolajiv branch of Kiev National University Culture and Arts (Ukraine).

Radchenko O.V., Ph.D., professor, Pomeranian Academy in Slupsk (Poland).

Rohit Kumar Verma, B.com.LL.b, Poet & Researcher, Writer, Institute of Law Jiwaji Univeristy (India).

Shchudlo S., Ph.D., professor, Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University (Ukraine).

Stoffa Ján, prof. Ing., DrSc., emeritus professor, Palacký University in Olomouc (Czech Republik).

Stoffová V., prof. Ing., CSc., Ph.D., Department of Mathematics and Informatics, Faculty of Education, Trnava university in Trnava (Slovakia).

Svintsitska O.I., Ph.D., associate professor, Zhytomyr Ivan Franko State University (Ukraine).

Szamosközi I., dr., professor, the Faculty of Psychology and Educational Sciences, Department of Applied Psychology of the Babeş-Bolyai University (Romania).

Takács M., prof., dr., Ph.D., professor, Hungarian Language Teacher training Faculty, University of Novi Sad, Subotica (Serbia).

Torgyik Ju., Ph.D., professor, Kodolányi János College (Hungary).

Tsyurupa M.V., Ph.D., professor, National University of Defense of Ukraine (Ukraine).

Ustymenko-Kosorich O.A., Ph.D., professor, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University (Ukraine).

Vveinhardt J., Ph.D., professor, Vytautas Magnus University, Lithuanian Sports University (Lithuania).

Yeremenko A.M., Ph.D., professor, Volodymyr Dahl East-Ukrainian National University (Ukraine).

Yildirim İ., Prof. Dr., Pamukkale University Çal Vocational High School (Turkey).

Zhurba A.M., Ph.D., associate professor of International Academy of Personnel Management (Ukraine).

Zavatskaya N.Yev., Ph.D., professor, Volodymyr Dahl East-Ukrainian National University (Ukraine).

The authors of materials are responsible for plagiarism, accuracy of the represented facts, quotes, figures and surnames. Editorial staff reserves the right for insignificant editing and reduction and also literary revision of the articles (with preservation of the main conclusions and style of the author). The editorial board of the journal may not share world outlook of the authors.

ЗМІСТ

ФІЛОСОФІЯ

- Войтків Л.В.**
НАСКІЛЬКИ ЗЛО Є ЗЛИМ:
«НЕПОМІТНЕ ЗЛО» ГОГОЛЯ І СУЧАСНІСТЬ 10
- Пришляк М.Б.**
ЕКОЛОГІЧНІ ІДЕЇ В БОГОСЛОВСЬКІЙ
ДУМЦІ ПАТРИСТИЧНОГО ПЕРІОДУ 15
- Трофимчук К.І.**
ТЕОПОЕТИКА ДЖОНА КАПУТО 21

ПСИХОЛОГІЯ

- Виноградова Т.І.**
ДУХОВНИЙ РОЗВИТОК СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ 26
- Лишевська В.М., Шаповал С.І.**
ОСОБЛИВОСТІ СТРЕСОСТІЙКОСТІ
ПІДЛІТКОВОГО ВІКУ 29
- Магдисюк Л.І., Попович І.М.**
ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ
ПРАКТИЧНОГО ПСИХОЛОГА З РІЗНИМ
ТИПОМ ТЕМПЕРАМЕНТУ 31

ПЕДАГОГІКА

- Божко Н.В.**
ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ
КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ ЗАСОБАМИ
НАВЧАННЯ ІНТЕГРОВАНОГО ЗМІСТУ 34
- Дніпровська Т.В.**
ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ
ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ
ІНЖЕНЕРІВ ДИСЦИПЛІНИ «АНГЛІЙСЬКА МОВА
(ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ)» 40
- Іваненко В.В.**
МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ
АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В ВІЙСЬКОВИХ ВИШАХ 44
- Коберляйн-Керлер Юрген**
ЗАСТОСУВАННЯ МІЖДИСЦИПЛІНАРНОГО
ПІДХОДУ В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ
ПРОЕКТУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
У МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ТЕХНІЧНИХ ДИСЦИПЛІН 46
- Ковальова-Гончарюк Л.О., Фрицюк В.А.**
ФОРМУВАННЯ ВИКОНАВСЬКОЇ МАЙСТЕРНОСТІ
МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА 52
- Крюкова Г.О., Крюк О.О., Попінова О.М.**
МЕТОДИ ВИКЛАДАННЯ ХУДОЖНІХ
ДИСЦИПЛІН У КРИМСЬКОМУ ХУДОЖНЬОМУ
УЧИЛИЩІ ІМЕНІ М. САМОКИША ДО 2014 РОКУ 55

- Макарська Є.Г.**
ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ
У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ АГРОНОМІВ 60

- Попадич О.О.**
КОМПЛЕКСНЕ ВИКОРИСТАННЯ НА УРОЦІ
ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»
МЕТОДІВ НАВЧАННЯ, СПРЯМОВАНИХ НА
ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ ПРАВОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ... 63

- Савченко І.В., Семенець Е.І.**
ВИКОРИСТАННЯ ДИСТАНЦІЙНИХ
ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ
МОВИ СТУДЕНТІВ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ 68

- Сальнікова Н.В.**
ГЕНДЕРНИЙ КОМПОНЕНТ ЯК ВАЖЛИВА
ДОМІНАНТА В ОСВІТНЬО-ВИХОВНОМУ
ПРОЦЕСІ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ 73

- Слухенська Р.В., Городинський С.І.**
ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ЗАНЯТЬ
ІЗ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ЗІ СТУДЕНТАМИ
МЕДИЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ 75

- Чепелева М.А., Конькова Т.М.**
ІНТЕГРАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ПОБУДОВИ МОДЕЛІ
ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
СТУДЕНТІВ НЕМОВНИХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ
ЗАСОБАМИ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ 78

- Шаповал С.І.**
РОЗВИТОК ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ У СТАРОДАВНІЙ
ГРЕЦІЇ (ВПЛИВ ВИДАТНИХ ОСОБИСТОСТЕЙ) 84

ФІЛОЛОГІЯ

- Бабух Н.В.**
ЕРГОНІМ «ЛІСОВА ПІСНЯ» ЯК СВІТОГЛЯДНИЙ
РЕПРЕЗЕНТ КУЛЬТУРНОГО ВПЛИВУ
ТВОРЧОСТІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ 86

- Георгіце І.І., Пижівська Т.В.**
ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ
ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАННІ СТУДЕНТІВ
УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ 88

- Дядечко А.М.**
РЕАЛЬНОСТІ ТА ІЛЮЗІЇ «АМЕРИКАНСЬКОЇ МРІЇ»
У П'ЄСІ АРТУРА МІЛЛЕРА «СМЕРТЬ КОМІВОВАЖЕРА» 92

- Каїзер І.Ю.**
ДОМАШНЄ ЧИТАННЯ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ
УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ 95

- Настенко О.В.**
ФОРМУВАННЯ МЕТОДИКИ ВИВЧЕННЯ
ЗВУКОВОГО СКЛАДУ ПОЕТИЧНОГО 98

Приблуда Л.М.

ТИПОЛОГІЧНІ ОЗНАКИ МЕТАФОРИЧНИХ
ПЕРЕНЕСЕНЬ В УКРАЇНСЬКІЙ ХУДОЖНІЙ
ПРОЗІ ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ 101

Яблонська Т.М.

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК МІЖ АНГЛІЙСЬКОЮ
ТА КИТАЙСЬКОЮ МОВАМИ У СУЧАСНОМУ СВІТІ 104

ІСТОРІЯ

Бровко А.Г.

ОСВІТНЯ ДІЯЛЬНІСТЬ НІЖИНСЬКОЇ
ТЕХНІЧНОЇ ШКОЛИ В РОКИ НІМЕЦЬКОЇ
ОКУПАЦІЇ (1941–1942 РР.) 108

Гедін М.С.

ДОСЛІДЖЕННЯ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОГО
ФЕНОМЕНУ РЕЛІГІЙНОГО ТУРИЗМУ
В СУЧАСНІЙ ТУРИЗМОЛОГІЇ 113

Грифен Л.А.

ВЗАИМОСВЯЗЬ ПРОИЗВОДИТЕЛЬНЫХ СИЛ
И ПРОИЗВОДСТВЕННЫХ ОТНОШЕНИЙ 117

Каранда І.І.

ПОШИРЕННЯ ІДЕОЛОГІЇ КООПЕРАТИВНОГО
РУХУ НА ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ
У СКЛАДІ ДРУГОЇ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ У 1920-Х РР.:
ВНЕСОК ЗИНОВІЯ ПЕЛЕНСЬКОГО 122

Кириченко В.М., Соколенко Ю.М.

ОСНОВНІ ПРИЧИНИ ГОЛОДУ 1946-1947 РОКІВ
В УКРАЇНІ: УЗАГАЛЬНЕННЯ ОБ'ЄКТИВНИХ
І СУБ'ЄКТИВНИХ ФАКТОРІВ 125

Кондратюк О.В.

МИКОЛАЇВСЬКИЙ СУДНОБУДІВНИЙ
ЗАВОД «ОКЕАН» У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ
1960-Х – ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ 1980-Х РР 131

Орлянський В.С.

РОБОТА «ПРОДХАРЧА» М. ЗАПОРІЖЖЯ
ПІД ЧАС ОКУПАЦІЇ (1941–1943 РР.) 134

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВО. СОЦІОЛОГІЯ

Вахидов Ф.К., Агаев Т.Б.

КАРАБАХСКИЕ РЕАЛЬНОСТИ АЗЕРБАЙДЖАНА
И АРМЯНСКИЙ ТЕРРОРИЗМ 140

Іванюта П.В., Білецька Н.В., Мазур Г.О., Мазур О.В.

ОСОБЛИВОСТІ УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ
СТРУКТУРИ УПРАВЛІННЯ З МЕТОЮ ДОСЯГНЕННЯ
ЕФЕКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ 143

Ткач Л.М., Старік Д.-В.В.

СУЧАСНА МОДЕЛЬ ДІЯЛЬНОСТІ НАУКОВОЇ
БІБЛІОТЕКИ: НОВИЙ ФОРМАТ ПОСЛУГ 149

УДК 379.85: 261.6

Гедін М.С.,

к.і.н., доцент кафедри психології, педагогіки і туризму

Київського національного лінгвістичного університету, maks30011@ukr.net

Україна, м. Київ

ДОСЛІДЖЕННЯ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОГО ФЕНОМЕНУ РЕЛІГІЙНОГО ТУРИЗМУ В СУЧАСНІЙ ТУРИЗМОЛОГІЇ

У статті досліджується історико-культурний феномен релігійного туризму в сучасній туризмології. Спираючись на аналіз існуючих досліджень проблеми релігійного туризму, який здійснювався переважно у контексті історико-релігієзнавчих та туризмологічних напрацювань, у роботі представлений культурологічний підхід до розкриття сутності означеної проблеми, який спирається на такі засадничі принципи як міждисциплінарність, регіоніка, персоналізм, діалогізм як аспект широкої проблеми спілкування, постійне удосконалення понятійно-категоріального апарату. Методологія дослідження полягає у застосуванні культурологічного, феноменологічного та релігієзнавчого методів у виявленні сутності паломницького туризму в системі сучасного гуманітарного знання. Наукова новизна роботи полягає в розширенні понять релігійний туризм, паломництво, релігійно-філософське краєзнавство та їхнього впливу на формування сучасної туристичної галузі. Сучасний релігійний туризм як соціокультурний феномен приваблює унікальними умовами для ознайомлення з різними релігіями та культурами; налагодженням діалогу, дружніх зв'язків з представниками інших культур та переконань з різних регіонів та країн, що дозволяє порівнювати соціокультурний досвід; позитивними емоціями, які дозволяють людям відчувати себе в нових життєвих умовах.

Ключові слова: культурологічний аналіз, культуротворчий потенціал, релігійний туризм, паломництво, конфесія, функція, досвід, морально-правовий чинник.

Постановка проблеми. Із здобуттям незалежності Україна отримала можливість реалізувати право на присутність у європейському культурному просторі завдяки своїм оригінальним і неповторним культурним цінностям. Значною мірою це досягається засобами туризму, оскільки він є своєрідною візитною картою нашої держави, що знайомить з особливостями і розвитком її національної культури, історією, традиціями та духовним потенціалом. Видається вкрай необхідним вести грамотну інформаційну політику, спрямовану на створення позитивного іміджу країни [1, с.122].

Поступово в нашій країні простежуються суттєві зміни в релігійному житті, відбувається переосмислення у ставленні суспільства до релігійних інституцій, спостерігається становлення діалогу щодо міжконфесійних та державно-конфесійних відносин. Формування в Україні громадянського суспільства та правової держави потребує послідовної, цілеспрямованої політики у процесі міжрегіональних відносин у соціумі. Вони мають ґрунтуватися на конституційних положеннях і державних правових актах, які захищають свободу совісті, релігійні свободи та права національних меншин, створюють сприятливі умови для забезпечення спокійного співіснування всіх релігійних конфесій в Україні [2, с.67].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання релігійного туризму відображено в працях істориків, географів, мистецтвознавців, і викладені зокрема в навчальних посібниках і статтях, авторами яких є П.Л. Яроцький [3], О.О. Бейдик [4]. Однак, матеріал, присвячений конкретним проблемам розвитку релігійного туризму має надто загальний характер. Наприклад, статті Панченка С.А. [2], Т. Божук [6], обмежуються висвітленням факторів, що сприяли становленню релігійного туризму.

Мета даної статті. Метою даного дослідження є історико-культурне осмислення феномену релігійного туризму вченими української туризмологічної школи.

Виклад основного матеріалу. Актуалізація потреби історико-культурного осмислення релігійного туризму обумовлена рядом причин: планетарний характер розвитку подорожей, необхідність наукового обґрунтування релігійного туризму, узгодження різних підходів до вирішення загальних завдань туристичної галузі загалом і релігійного туризму зокрема. Накопичений фактичний матеріал туристської діяльності потребує розгорнутої оцінки, упорядкування, узагальнення. Таку роль покликана відіграти теорія туризму (туризмологія), сутність якої полягає в обґрунтуванні основних теоретичних положень і концептуальних моделей видів туризму.

Створення туризмологічної науки – багатовекторний процес. Він розгортається на двох основних рівнях, як «зверху» – постановка проблем, формулювання ідей та гіпотез, визначення концептів, розроблення теоретичних моделей, так і «знизу» – наукове осмислення практики (праксеологія туризму), узагальнений аналіз її складових – економіки, маркетингу, рекреації тощо [1, с.12]. З огляду на складність об'єкта дослідження, наявності наукових шкіл, що досліджують релігійний туризм, специфіку авторських позицій, цілком природно, що можливі різні версії туризмології [7, с.17].

Україна постає перед іноземним туристом країною самобутньої культури, історії, традицій. Українська духовно-культурна спадщина, закарбована в пам'ятках сакральної культури, демонструє, у що вірили, чим жили, у чому вбачали розраду, спасіння і свій шлях до Бога багато поколінь українських євреїв, вірмен, німців, угорців, греків, а також, кримських татар, кримчаків.

Основа їх духовності, здавна зафіксована в костелах, мечетях, синагогах, церквах і монастирях України, потребує сьогодні нового прочитання. Звичайно, що розділена з минулого між різними політичними і культурними впливами сучасна Україна, постаючи розмаїтим культурним осередком, передбачає встановлення нових комунікативних засобів для посилення інтеграційних процесів. Одним із таких дієвих чинників може стати релігійний туризм.

Релігійний туризм, як науковий напрям, потребує теоретичного підґрунтя, розробки методичної бази. Практично вже назріли потреби видання картографічної та сувенірної продукції, буклетів, спеціалізованої літератури про сакральні об'єкти для туристів. Тому формування методологічних основ релігійного туризму в контексті розвитку туризмології є актуальними [8, с.188].

Слід зазначити, що подорожування, мандрі, відвідування були невід'ємною складовою культурного життя античного світу. Перші узагальнення подорожей знаходимо у представників різних філософських шкіл античності – Фалеса, Солона, Піфагора, Платона, Прокла та інших [1, с.18]. Подорожі античних мудреців і мислителів були одним із способів пізнання навколишнього світу. Особливістю подорожей був високий духовно-культурний, поліфункціональний характер. Давньогрецькі філософи подорожували заради самоосвіти та навчання інших, з метою знайомства мислителями інших країн і долучення до їх мудрості, ознайомлення з іншою культурою і презентації здобутків своєї культури іншим народам [1, с.21].

Своєрідне ставлення до подорожей сформувалося в епоху Середньовіччя. Релігійна атмосфера, феодальні устої викликали відповідні настрої у середньовічної людини, яка в усьому покладалась на волю небес. Домінування сільськогосподарської діяльності обмежувало потяг до подорожування. Набуває розвитку такий вид мандрівок, як паломництво до святих місць.

Згідно з історичними джерелами, релігійний туризм фактично з'явився у XIX ст., коли, крім об'єктів історико-культурної спадщини, туристи почали активно відвідувати і культові споруди різних релігій, при цьому людина, що відвідувала храм чи спостерігала релігійне свято, не обов'язково мала належати до конфесії, якій належав сам храм. Зрозуміло, що туристи, які практикували відвідання релігійних центрів, повинні були дотримуватись відповідних норм поведінки, щоб не ображати почуттів віруючих відвідувачів певного храму. Тобто поведінка, одяг туриста за встановленими нормами майже не відрізнялися від вигляду паломника [8, с.190-191].

У другій половині XX століття безліч культових споруд було перепрофільовано під музеї, концертні зали та інше, отже вони виступали не як об'єкти поклоніння, а як об'єкти туризму. Нині зміст і призначення багатьох культових об'єктів набуває свого первинного сенсу, вони стають об'єктами поклоніння і об'єктами пізнання [9, с.231].

В сучасній туризмології під релігійним туризмом слід розуміти види діяльності, пов'язані з наданням послуг і задоволенням потреб туристів, що прямують до святих місць і до релігійних центрів, які знаходяться за межами їх генетичного формування і розвитку у тій чи іншій країні.

Релігійний туризм поділяється на два основні різновиди: паломницький туризм і релігійний туризм екскурсійно-пізнавальної спрямованості.

Паломницький туризм відбиває прагнення віруючих вклонитися святим для них місцям і здійснити з цією метою певну сукупність поїздок. Серед причин паломництва можна виділити намагання реалізувати важливі для віруючих завдання; бажання зцілитися від душевних і фізичних недуг; помолитися за рідних і близьких; віднайти благодать; виконати богоугодну роботу; відмолити прощення гріхів; висловити подяку за отримані блага; проявити відданість вірі; прагнення до подвижництва в ім'я віри та ін. [3, с.92].

В Україні функціонує демократичне законодавство, яке забезпечує вільну діяльність релігійних організацій, і покликане убезпечити українське суспільство від міжконфесійних конфліктів. Поліконфесійність і поліетнічність України збалансовується низкою законодавчих актів, які відповідають стандартам міжнародного законодавства. До того ж, релігійні традиції українського народу та сакральні ресурси сприяють формуванню попиту на паломницькі тури та формуванню ринку релігійного туризму [3, с.94].

В умовах конституційно закріпленої рівності релігій перед законом важливо не залишити поза увагою духовні надбання всіх церков, конфесій, що існують в Україні. Важливе місце в культурі України належить церковним пам'яткам національних меншин. Чимало культових споруд є архітектурними пам'ятками загальнонаціонального значення, які не можуть не бути враховані при розробці туристично-екскурсійних маршрутів. Це пов'язано не лише з необхідністю задоволення духовних потреб віруючих, а й забезпечує ознайомлення широких верств населення з розмаїттям духовного життя в Україні, історією релігійного життя в Україні і одночасно сприяє підвищенню культури міжконфесійних та міжнаціональних відносин [10, с.94].

Наприкінці 80-х рр. XX ст. почалося відновлення низки християнських святинь в Україні. Релігійні споруди, перетворені за радянських часів на склади, клуби або просто закриті поступово поверталися віруючим. Подією величезної ваги стало відновлення Успенського собору Києво-Печерської лаври, реконструкція якого завершилася у 2000 році. З відродженням Церкви поступово відроджувалися і традиції християнського паломництва. Першорядними об'єктами для паломницьких туристично-екскурсійних маршрутів ставали насамперед численні монастирі, що протягом історії були важливими осередками духовності на теренах України [2, с.67].

Туризмологія виділяє різні види паломництва, які поширені на території України. За кількістю учасників і ознакою сімейної приналежності розрізняють індивідуальні, сімейні і групові паломництва. За тривалістю паломництва тривалі і короткі. За православним каноном, паломництвом вважалася поїздка тривалістю більше 10 днів. Залежно від того, в якій країні знаходяться об'єкти, відвідувані паломниками, існують поїздки внутрішні і зарубіжні.

Паломники зазвичай висувають набагато менше вимог до рівня і якості обслуговування, харчування, розміщення, ніж пересічний турист. Вони зупиняються на

ніч в келіях монастирів, на території ашрамів, в наметових містечках (під час хаджу, наприклад), можуть ночувати в храмах на підлозі або просто на вулиці. Вибір їжі зазвичай невеликий, і вона скромніша, ніж у туристів [2, с.66]. У християнських країнах під час постів їжа пісна, в Індії – вегетаріанська. Паломництва пов'язані з відвідуванням певних місць, що визнані святими. Це можуть бути монастирі, храми, природні об'єкти – гори, річки, озера, гаї, печери. На сучасному етапі розвитку необхідно фіксувати кілька різновидів паломництва: індивідуальні, 10 сімейні, групові (за кількістю учасників та сімейної приналежності); за тривалістю (російський православний канон паломництва призначав подорож протягом 10 календарних днів); по сезонності (цілорічні паломництва, а також приурочені до релігійних свят); за об'єктами відвідування, передусім, конфесійних культових місць (церкви, монастирі, храми), а також природні культові місця (печери, гори, озера); за місцем розташування об'єкта паломництва (внутрішні – у межах державних кордонів) та зарубіжні паломницькі тури; за ознакою обов'язковості (добровільні і обов'язкові паломницькі тури), оскільки в ісламі хадж є обов'язковим для кожного правовірного мусульманина [10, с.93].

Паломницький туризм має величезний потенціал для пропагування міжконфесійних та міжкультурних комунікацій, а також збереження культурного різноманіття країни. Глобалізація, економічна лібералізація, нова етнічна приналежність та релігійна політика, розвиток науки і культури та наявність художніх цінностей позитивно впливають на формування багатьох релігійних об'єктів в сучасному світі.

Останнім часом в Україні зростає кількість туристичних фірм по організації релігійних і паломницьких турів, а також деяких паломницьких служб, організованих при монастирях, церквах, а також інших релігійних організаціях. Тільки за останні роки значно збільшилася кількість туристів, що здійснюють паломництво до релігійних святинь України, а також прямуючих за кордон з релігійно-пізнавальною метою. Основні маршрути таких поїздок пролягають до Ізраїлю, Італії, Греції, Кіпру, Туреччини, Єгипту, Саудівської Аравії, Індії, Китаю та Тибету [10, с.35].

На теренах України перетинається не лише православний Схід і католицький Захід, а й Схід і Захід у етно-цивілізаційному вимірі. Починаючи з середини XVI століття, з часів Реформації, Україна стає притулком для багатьох протестантських течій – лютеранства, кальвінізму, соцініанства, згодом – баптизму, адвентизму, п'ятидесятництва, свідків Єгови та ін., а сьогодні – різних харизматичних течій, неорелігій. Ще раніше на українській землі з'явилися іудаїзм та іслам. Отже, нині маємо різнобарвну конфесійну карту України. Тут пускають коріння, знаходять прихильників і послідовників християнські та нехристиянські релігійні течії, відгалуження, групи, іноді досить екзотичні, далекі від національної традиції та культури.

У правовій державі, демократичному суспільстві гарантується вільний світоглядний, віросповідний вибір, якщо він не виходить за межі загальнолюдської етики, не перешкоджає утвердженню сутнісних основ людського існування, інтелектуальному, моральному розвитку

особи, цивілізованому співжиттю громадян. Тому, національні культури, конфесійні відмінності, світоглядний плюралізм не повинні бути в Україні підґрунтям для релігійного екстремізму і етнорелігійної ворожнечі [2, с.66].

Регіонами активного релігійного туризму в Україні можуть бути:

1. Крим (тут зосереджені пам'ятки християнства і дохристиянських релігій, іудаїзму, ісламу);

2. Умань, Бердичів, Меджибіж, Тараща, інші міста, пов'язані з історією хасидизму, захороненням цадиків, глав хасидистських громад. Ці місця відвідують щорічно десятки тисяч прочан-хасидів з США, Ізраїлю. Хасидизм-духовний феномен українського єврейства, що виник у XVIII столітті, як опозиція до догматично-обрядового формалізму і рабинської ортодоксії. Сьогодні ця секта іудаїзму грає позитивну роль в активізації українсько-ізраїльських контактів;

3. Галичина, Буковина, Закарпаття – межа латинської і візантійської культури, перехрестя західного і східного християнства; регіон, в якому збереглися «святі місця» католицизму, православ'я, іудаїзму, протестантизму, вірменської церкви, ознайомлення з якими матиме важливе значення;

4. Низка міст обласного і районного підпорядкування (Вінниччина, Житомирщина, Хмельниччина, Волинь) відтворюють національну і сакральну культуру княжої доби і середньовіччя, ренесансу і бароко, співжиття католицького і православного світу; ознайомленням з багатою героїчною, сакральною і культурною минулою українського народу може стати кільцевий туристський маршрут Острого – Пересопниця – Берестечко – Володимир-Волинський, а також замки Галичини – Золочів, Бережани тощо.

5. Новим туристським прочитанням славнозвісного твору Олеса Гончара «Собор» може стати туристський маршрут у степову Україну до пам'яток, пов'язаних із Запорозькою Січчю;

6. Туристське відтворення шляху «від варяг у греки» поверне історичну пам'ять до витоків Київського православ'я, знакових постатей української історії та доленосних подій, пов'язаних із запровадженням християнства, – князів Аскольда і Діра, першої княгині – християнки Ольги і рівноапостольного Володимира Великого. Туристичні маршрути Києвом, Черніговом та іншими містами центральної України в перспективі розвитку міжнародного (та й внутрішнього, загальноукраїнського) туризму можуть і повинні стати, завдяки зосередженням у них історико-культурних і сакральних пам'яток, своєрідним туристським засвоєнням багатой української культури і духовності.

Висновки. Таким чином, можемо підсумувати, що сучасний релігійний туризм як соціокультурний феномен приваблює унікальними умовами для ознайомлення з різними релігіями та культурами; налагодженням діалогу, дружніх зв'язків з представниками інших культур та переконань з різних регіонів та країн, що дозволяє порівнювати соціокультурний досвід; позитивними емоціями, які дозволяють людям відчувати себе в нових життєвих умовах. Релігійний туризм формує толерантність та більш адекватне розуміння життя. Специфічним фактором соціально-культурного планування релігій-

ного туризму є його інтеграція в державну культурну політику, спрямовану на зменшення соціальної напруженості в країні та підтримку культурної спадщини.

Література

1. Абрамов В.В. Конспект лекцій з дисципліни «Туризмологія» (для магістрів спеціальності 8.14010301 – Туризмознавство). Харків: ХНУМГ ім. О.М. Бекетова, 2015. 71 с.
2. Панченко С.А. Культурологические аспекты паломничества. *International Science Project: междунар. науч. журнал*, 4. 2017. С.66-68.
3. Яроцький П.Л. Паломницький (релігійний) туризм в Україні: перспективи розвитку. Київ: Альтерпрес, 2004. 229 с.
4. Бейдик О.О. Рекреаційно-туристські ресурси України: Методологія та методика аналізу, термінологія, районування. Київ: ВПЦ "Київ. ун-т", 2001. 395 с.
5. Шевчук Л.Т. Сакральна географія. Львів: Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 1999. 160 с.
6. Божук Т. Поняття, функції та завдання релігійного туризму. *Вісник Львівського університету. Серія географічна*, 38. 2010. С.37-44.
7. Горозжанкіна Н.А. Практикум до вивчення курсу «Туризмологія». Дніпропетровськ: «Нова Ідеологія», 2014. 61 с.
8. Устименко Л.М. Релігійний туризм як історико-суспільне явище. *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку*, 19 (2). 2013. С.187-192.
9. Череди́нченко А.О. Розвиток релігійного туризму як шлях до відновлення туристичної галузі в умовах соціально-економічної кризи. *Вісник економіки транспорту і промисловості*, 58. 2017. С.226-232.

10. Сапелькіна З.П. Релігійний туризм: Навчальний посібник. Київ: Альтерпрес, 2009. 229 с.

References

1. Abramov V.V. Konspekt lekcij z dy'scy'pliny` «Tury'zmo-logiya» (dlya magistriv special'nosti 8.14010301 – Tury'zmoznavstvo). Xarkiv: XNUMG im. O.M. Beketova, 2015. 71 s.
2. Panchenko S.A. Kul'turology`chesky'e aspekty palomny`chestva. *International Science Project: mezhhdunar. nauch. zhurnal*, 4. 2017. S. 66-68
3. Yarocz`ky`j P.L. Palomny`cz`ky`j (religijny`j) tury`zm v Ukraini: perspekty`vy` rozvy`tku. Ky`yiv: Al'terpres, 2004. 229 s.
4. Bejdy`k O.O. Rekreacijno-tury'sts`ki resursy` Ukrainy`: Metodologiya ta metody`ka analizu, terminologiya, rajonuvannya. Ky`yiv: VPCz "Ky`yiv. un-t", 2001. 395 s.
5. Shevchuk L.T. Sakral`na geografiya. L`viv: Vy`d. centr LNU im. I. Franka, 1999. 160 s.
6. Bozhuk T. Ponyattya, funkciyi ta zavdannya religijnogo tury`zmu. *Visny`k L`vivs`kogo univerty`tetu. Seriya geografichna*, 38. 2010. S. 37-44.
7. Gorozhankina N.A. Prakty`kum do vy`vchennya kursu «Tury`zmo-logiya». Dnipropetrovs`k: «Nova Ideologiya», 2014. 61 s.
8. Usty`menko L.M. Religijny`j tury`zm yak istory`ko-suspil`ne yavy`shhe. *Ukrayins`ka kul`tura: my`nule, suchasne, shlyaxy` rozvy`tku*, 19 (2). 2013. S. 187-192.
9. Cheredny`chenko A.O. Rozvy`tok religijnogo tury`zmu yak shlyax do vidnovlennya tury'sty`chnoyi galuzi v umovax social`no-ekonomichnoyi kry`zy`. *Visny`k ekonomiky` transportu i promy`slovosti*, 58. 2017. S. 226-232.
10. Sapyelkina Z.P. Religijny`j tury`zm: Navchal`ny`j posibny`k. Ky`yiv: Al'terpres, 2009. 229 s.

Gedin M.S.,

The candidate of historical sciences, senior lecturer of department of the Department of Psychology, pedagogy and tourism Kyiv National Linguistic University, maks300011@ukr.net

Ukraine, Kyiv

THE RESEARCH HISTORICAL AND CULTURAL THE PHENOMENON OF RELIGIOUS TOURISM IN MODERN TOURISMOLOGY

The article research the historical and cultural fenomen of the religious tourism in modern tourismology. Based on the analysis of the existing research of the problem of religious tourism, which were carried out mainly in the context of historical-religious and tourism studies, the thesis presents a cultural analysis of the definition of the essence of the problem of religious tourism, which is based on the following fundamental principles: interdisciplinarity, regionality, personalism, dialogism as an aspect of a broad problem of communication, the continuous improvement of the conceptualcategorical apparatus. The methodology of the research applies cultural, phenomenological, and religious studies methods in revealing the essence of pilgrimage tourism in the system of modern humanitarian knowledge. Scientific novelty of the work expands the concepts of spiritual tourism, pilgrimage, religious, and philosophical ethnography and their influence on the formation of the modern tourism industry. Contemporary religious tourism as a sociocultural phenomenon attracts unique conditions for familiarizing with different religions and cultures; establishing a dialogue, friendly relations with representatives of other customs and beliefs from different regions and countries which allows comparing socio-cultural experience; positive emotions that would enable people to feel in new living conditions.

Key words: cultural analysis, cultural potential, religious tourism, pilgrimage, confession, function, experience, moral and legal factor.

